

KAMARIMUSIIKKIYHTYEEN RYHMÄDYNAMIIKKA

Eija- Liisa Laru

Kirjallinen työ

Sibelius- Akatemia

31.5.2012

SIBELIUS-AKATEMIAN KIRJASTO

1260165167

SIBELIUS-AKATEMIA

Tiivistelmä

Kirjallinen työ

Työn nimi Kamarimusiikkiyhtyeen ryhmädynamiikka	Sivumäärä 23
Tekijä(t) Eija- Liisa Laru	Lukukausi Kevät 2012
Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto Musiikin Maisteri
Osasto Orkesterisoitinten osasto	
Tiivistelmä Työssä tarkastellaan kamarimusiikkiryhmän muodostumista ja siinä toimista, sekä ryhmädynamiikkaa. Työ perustuu osallistuvaan havainnointiin, sillä seurasin ryhmän valmistautumista konserttiin yhtyeen sisältä ja sen jäsenenä. Työssä kerron kuinka ryhmämme muodostui ja toimi kuuden viikon (periodin) kuluessa.	
Hakusanat Kamarimusiikki, ryhmän muodostuminen, ryhmän toiminta, ryhmädynamiikka	
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO:

JOHDANTO

PROJEKTIN KULKU

PIENRYHMIEN MÄÄRITELMIÄ JA MUODOSTUMINEN

RYHMÄN KEHITYKSEN VAIHEET

RYHMÄN RAKENNE

RYHMÄSUHTEET JA ROOLIT

LOPPUPOHDINTA

LÄHDELUETTELO

JOHDANTO

Käsittelen työssäni ryhmän muodostumista ja siinä toimimista, sekä ryhmädynamiikkaa. Osallistuin Sibelius- Akatemian NYKY!- musiikkiyhtyeen ensimmäiseen periodin syksyllä 2009. Työ perustuu osallistuvaan havainnointiin, sillä seurasin ryhmämme valmistautumista Schönbergin teoksen Suite Op.29 esitykseen, yhtyeen sisältä sen jäsenenä. Tässä työssä kerron kuinka ryhmämme muodostui ja toimi kuuden viikon (periodin) kuluessa.

Minä valitsin nykymusiikkiyhtyekurssin Sibelius-Akatemian tarjonnasta, koska halusin saada lisätietoa siitä miten nykymusiikkia tulisi lähestyä harjoitusvaiheessa. Työ, jonka jokainen suorittaa ennen nykymusiikkiperiodin alkua on usein suuri ja toisinaan myös tuntematon alue uusine soittotapoineen ja merkintöineen. Jos omaan stemmaan ei paneudu huolella, yhteissoitolle ei jää tarpeeksi aikaa. Halusin oppia tehostamaan henkilökohtaista harjoitusprosessiani, jotta tulevaisuudessa pystyn nopeuttamaan nykymusiikkistemmojen omaksumiskykyäni sekä kamarimusiikissa että orkesterissa.

Kurssi ei kuitenkaan vastannut odotuksiani harjoitusprosessin tehostamisesta. Stemmojen opiskelu oli ryhmän jäsenillä hyvin eri vaiheissa kun periodi alkoi ja harjoitusaikaa ei ollut varattu yhteissoitolle tarpeeksi. Meidän piti työstää upea, mutta kunnianhimoinen ohjelma valmiiksi kuudella harjoituksella. Schönbergin Suite op.29 oli yksi neljästä teoksesta. Se oli pisin ja sai siten eniten harjoitusaikaa, mutta silti pääsimme ensimmäiseen läpimeneen vasta kenraaliharjoituksessa! Alkuperäinen aiheeni nykymusiikin harjoittelunprosessin kuvauksesta vaihtui ryhmädynamiikan näkökulmiin ryhmätyöskentelystä, koska se nousi selkeästi esille tiukan aikataulun ympärille laaditun periodin kuluessa.

Paljastin oman kaksoisroolini kirjallisen työn tekijänä ja soittajana muille ryhmäläisille vasta kenraaliharjoituksessa. Onneksi kaikki suhtautuivat aiheeseeni myöntämielisesti. Nykymusiikki kirjallisen työn aiheena oli itsellenikin uusi ajatus. Toisaalta tämä työ sulkee ympyrän, joka alkoi 10- vuotta sitten Pyhätunturin Unblugged weekend-festivaaleilla. Kuulin silloin ensimmäisiä kertoja aikalaissäveltäjiemme musiikkia. Erityisesti mieleen on jäänyt Lotta Wennäkosken teos bassoklarinetille, jonka esitti Heikki Nikula, meidän NYKY!- musiikkiyhtyeemme opettaja.

On kummallista, että vielä nykyäänkin nykymusiikkiyhtye oppilaitoksessa on harvinaisuus, saati sitten että nykymusiikkia soitettaisiin opiskeluaikana, pysyvässä kokoonpanossa. Useimmiten tapana on, että muusikot kootaan vain yhtä kappaletta varten, johonkin tiettyyn konserttiin. Lieneekö tässä osasy, miksi nykymusiikin soittamista pidetään vaikeana.

Tarkka näkökulma tähän työhön kiteytyi vasta periodin jälkeen, kun aloitin pitämäni oppimispäiväkirjan tarkastelun. Teoreettista taustaa olen hakenut sosiaalipsykologiasta. Tämä projekti oli erilainen kuin odotin, mutta opettavainen kokemus. Mikä parasta oma tietämykseni nykymusiikista kasvoi taas yhden konsertillisen verran.

PROJEKTIN KULKU

Sibelius-Akatemian historian ensimmäinen nykymusiikkiyhtye (3v55) kokoontui informaatiotilaisuuteen 14.9.2009 klo 14.30 Wegelius-salissa. Paikalle saapui parikymmentä muusikkoa hyvin erilaisin eväin: osa oli ilmoittautunut kurssille jo keväällä, toiset olivat saaneet tiedon vasta äskettäin. Paikalla olivat myös kurssia organisoivat tahot: Tuija Hakkila, Elisa Järvi sekä ensimmäisen periodin vetävä opettaja, klarinetisti Heikki Nikula. Tiedotuksen jälkeen kysymyksiä tulevasta sateli tiuhaan; päällimmäisenä oli epätietoisuus siitä pääseekö soittamaan, mitkä kokoonpanot ovat missäkin periodissa ja miksi informaatio ei saavuttanut kaikkia? Järjestävä taho ihmetteli missä ovat kaikki jousisoittajat?

Henkilökohtaisesti infotilaisuudessa ei tullut ilmi mitään uutta, koska olin ilmoittautunut kurssille jo keväällä. Olin saanut alkusyksynä lukuisia sähköposteja ja tiesin soittavani ensimmäisessä periodissa teokset Schönbergin Suite op.29 ja Haapamäen Wide. Stemmojen vaikeus mietitytti, mutta kun kuulin että osa soittajista ei ollut edes vielä hakenut stemmojaan ja että meiltä puuttui Schönbergistä viulisti, tiesin projektin alkaneen jo omalta osaltani.

Pahin odotus projektin kuluessa oli infotilaisuuden ja ensimmäisen harjoituksen välinen aika. Opettelin stemmaa levyn ja partituurin kanssa, kuten yleensä. Joka kerta kun aloitin harjoittelun alttoviulun kanssa, tuntui että en ole koskaan soittanut nuottiakaan kyseistä teoksesta. Tämä tapahtui vielä toisella ja kolmannella harjoitteluviikolla. Totesin, että kahden teoksen soittaminen on liikaa, joten kysyin toista alttoviulistia soittamaan Haapamäen teokseen Wide. Hän suostui, joten oma painolastini keveni ja olo helpottui. Oli ensimmäisen harjoituksen aika.

Kappaleemme Schönbergin Suite op.29 aloitti harjoituksen 21.9.2009. Yhtyeestämme puuttui kaksi klarinetistia, joista toinen oli sairastunut ja toisella oli ilmoitettu poissaolo. Esittäydyimme, järjestimme paikat ja aloimme harjoitella Heikki Nikulan valitsemaa kappaletta. Hän oli itse esittänyt teoksen kahdesti Avanti!:n riveissä ja vakuutti meille, että se on täysin soitettavissa. Epätoivo vaihtui ilon, tai pelon sekaiseen naureskeluun ja

työ aloitettiin. Heikki Nikula istui partituuri kädessä ja keskeytti heti kun yhtye oli erillään (jollei joku soittajista ollut sitä jo tehnyt). Etenimme hyvin lyhyissä pätkissä, teimme toistoja ja pyrimme soittamaan kaiken heti oikein. Stemmoista löytyi muutama virhe, ne korjattiin. Ensimmäisen harjoituksen aika loppui klo 16.15 ja totesimme edistyneemme vain ensimmäisen osan verran. Yleisössä istuneet muut kurssilaiset olivat kaikonneet ja siirryimme keskustelemaan harjoitusajoista ja tavoista. Mietimme mahdammeko saada koko teoksen kokoon vai olisiko siitä hyvä esittää vain osa? Heikki Nikula kannusti positiivisuuteen ja kehotti keskittymään seuraavan viikon ensimmäiseen ja toiseen osaan työmäärän karsimiseksi.

Harjoituksen jälkeinen tunnelma vaihteli yhtyeen jäsenillä. Ryhmän jäsenistä vain osa tunsu toisensa entuudestaan ja jäsenten välillä vallitsi melko suuri ikäjakauma. Soittokokemus nykymusiikin saralla oli myös hyvin erilaista. Toiset olivat tottuneet uuden musiikin (jos Schönbergistä voi enää niin sanoa) esittämiseen, toisille tämä oli uusinta musiikkia Bartókin jälkeen. Osa koki teoksen vievän liikaa aikaa harjoittelusta, mutta itselleni tämä oli haaste. Aioin suoriutua vaikeimmasta kamarimusiikkistemasta, jonka olin soittanut tähän mennessä. Sillä tiesin sen vievän minua valtavasti eteenpäin niin muusikkona kuin soittajanakin.

Tulin kurssille, koska halusin oppia miten uutta musiikkia harjoitellaan ja soitetaan kokeneen opettajan johdolla. Ensimmäisen harjoituksen jälkeinen tunnelma omalta kohdalta oli lähinnä huojentunut. Osasin yhtä paljon/vähän kuin muutkin. Partituurin ja levyn kuuntelu oli auttanut paljon, vaikka itse stemman opettelu olikin normaaliin kamarimusiikkiprojektiin ja omiin tapoihin nähden kesken.

Nykymusiikkiyhtyeen ensimmäisessä periodissa oli neljä eri kokoonpanoa. Maanantain harjoitusaika klo 14.30- 17.30 täytyi jakaa kaikkien kesken. Aikaa yhteisharjoittamiseen ei siis todellakaan ollut paljon. Konsertin pitäisi syntyä kuuden harjoituksen voimalla ja niistä jokaisen välissä oli viikko. Toinen harjoitus 28.9.2009 alkoi osaltamme onnellisesti, kaikki saapuivat paikalle. Esittäydyimme nopeasti uudestaan ja kävimme töihin. Kertasimme ensimmäisen osan ja soitimme läpi toisen osan. Kuulokuva oli muuttunut ratkaisevasti. Etenimme edelleen hyvin lyhyissä pätkissä, vaikka tarkoituksena oli pyrkiä pidempiin ottoihin. Tuntui kuin kahlaisimme syvässä hangessa ja Heikki Nikula päätti ryhtyä kapellimestariksi vaikka ei siitä pitänytkään. Siitä oli

suuresti apua ja saimme aikaan pidempiä ottoja. Soittajat pystyivät näyttämään sisääntulonsa paremmin ja sitä kautta yhteissoittoon saatiin voimaa ja luottamusta. Kävimme keskustelua siitä pyrimmekö soittamaan teoksen itsenäisesti vai hankimme kapellimestarin? Treenin alussa (n.klo14.30) suurempaa kannatusta sai itsenäinen työskentely, mutta lopussa (n.klo15.45) kaikki vaikuttivat huojentuneelta kun avasin suuni ja ilmoitin että mielestäni tarvitsemme kapellimestarin. Pianistin sisko sattui opiskelemaan samanaikaisesti Sibelius-Akatemian kapellimestariluokalla, joten päätimme kysyä ensiksi häntä. Mikäli se ei onnistu, pianisti delegoi tehtävän yhtyeen muille jäsenille, joilla on kontakteja toisiin kapellimestariluokkalaisiin. Huomasin vasta jälkeenpäin, teoksen historiaan paremmin perehtyneenä, että myös teoksen kantaesityksessä Pariisissa 15.12.1927, säveltäjä itse toimi kapellimestarina.

Omakohteisesti toinen harjoitus meni paljon ensimmäistä huonommin. Kuulokuva oli edellistä harjoitusta täydempi ja tuttuja asioita vaikeampi poimia. Keskittyminen riitti jo pikkunuottien seuraamiseen, mutta niistä ei ollut paljon apua sillä ne tulivat harvoin oikeaan kohtaan. Oman stemman opettelu on ensimmäinen edellytys yhteissoitolle, toisinaan sekään ei riitä. Keskittymiseni alkoi rakoilla, samoin kuin ilmapiiri. Teos oli todella haastava niin henkilökohtaisella tasolla kuin yhteissoitollisesti. Harjoituksen lähestyessä loppuaan minulle tuli tunne, että kollegat ajattelivat että omista virheistä ei kannata pitää numeroa. Aivan kuin uudelleenotto leimaisi sinut huonoksi soittajaksi.

Kolmas harjoitus 5.10.2009 alkoi poikkeuksellisesti luokassa T-213. Kun seitsemän henkinen yhtye halutaan ahtaa luokkaan, jossa on jo valmiiksi kaksi flyygeliä, vaaditaan mielikuvitusta. Ahdasta oli ja meteliäkin, mutta sopu sijaa antoi. Ehkä tämä on sitä ryhmähengen muodostamista? Kaikki odottivat uutisia kapellimestarista. Niitä saatiinkin, sekä hyviä että huonoja. Pianistin sisko oli lupautunut johtamaan teoksen, mutta hän oli sairastunut. Edetäksemme aloitimme päivän suoraan 3: lla osalla, kuten edellisellä kerralla sovittiin. 3.osa osoittautui kahta ensimmäistä helpommaksi, koska se oli variaatiomuotoinen ja sisälsi vähemmän tempovaihdoksia. Harjoitus oli tehokas ja ehdimme palata vielä toiseen osaan. Kertaus kannatti, sillä toinen osa istui jo paljon edelliskertaa jouhevammin.

Kaikki tiedostivat että harjoituksia oli liian vähän. Arvatenkin kurssin järjestäjien idea oli, että ryhmän jäsenet harjoittelevat myös merkittyjen harjoitusten ulkopuolella.

Kaivoimme kalenterit esiin ja yritimme selvittää onko ylimääräiseen harjoitukseen mahdollisuutta. Mutta kuten arvata saattaa, nyt kahdeksan henkisen yhtyeemme oli mahdoton löytää yhteistä aikaa. 15. päivän harjoitus saatiin onnekkaisesti siirrettyä aamupäivälle. Heikki lupasi varata paikan ja arveli, että tapaisimme Kaapelitehtaalla Avanti!n tiloissa. Koko seuraava harjoitusaika oli vain ja ainoastaan Schönbergille, mitä luksusta. Muut yhtyeet harjoittelivat normaalina varattuna aikana iltapäivällä, todennäköisesti myös meiltä vapautuneen ajan.

Kalenterien kaivamisesta käy aina ilmi mitä erilaisimpia projekteja. Yhtyeemme jäsenet toimivat Nyky- yhtyeen ohella muusikkoina koko Etelä-Suomen alueella Helsingissä, Järvenpäässä, Hämeenlinnassa, Lahdessa ja Tampereella. Toiset tekivät kiireestään isomman numeron kuin toiset. Silloin pinna kiristyy ja harjoituksessa osoitellaan itsestään selviä asioita. Huomaan, että toiset suhtautuivat tähän projektiin enemmän sooloprojektina ”kunhan minä saan menemään”, kuin kamarimusiikkina. Harjoituksissa sattuu ja tapahtuu. Omalla osaamisella voi aina auttaa toista yhteissoitossa. Välillä on kollegiaalista ottaa ”syy omille niskoilleen”, jos sormi uhkaa osoittaa aina samaan suuntaan. Huomaamattomasti auttaen ilmapiiri pysyy puhtaana eikä osoittelua tarvita.

Konserttiviikko alkoi. Maanantaina 12.10.2009 kaikki, kapellimestaria myöden, olivat paikalla. Aloitimme 3.osasta ja soitimme läpi myös 4.osan. Kapellimestarin mukana olo auttoi todella paljon, ainakin kokenutta orkesterisoittajaa. Harjoitus oli ohi vikkelästi, kävimme läpi lähinnä lyöntejä, kokeilimme tempovaihdoksia ja totuttelimme yhteistoimintaan. Harjoitusta varjosti muutamat ikävät kommentit teknisistä asioista, mutta onneksi osasimme jättää ne sopivasti huomioimatta tai palata niihin harjoituksen jälkeen. Kapellimestarille paikka oli varmasti kova, mutta luulen että soittajat olivat huojentuneita. Torstain 15.10.2009 harjoituspaikka oli varmistunut Avanti!n tiloihin. Kävimme taas keskustelua siitä, pitäisikö koko projekti siirtää joulukuun konserttiin. Heikki Nikula oli ehdottomasti sitä vastaan, koska hän oli luonut toimivat konserttikokonaisuuden. Onneksi ihmiset tulivat yksi kerrallaan järkiinsä, sillä en usko että kiireet vähenevät joulua kohden. Konsertti päätettiin soittaa 16. päivä alkuperäisen suunnitelman mukaan, taas.

Torstaina 15.10 tila oli taas uusi, Avanti! on yksi Kaapelitehtaan ensimmäisistä asukeista. Yhtyeemme jäsenet saapuivat paikalle vähitellen, paitsi kapellimestari. Hänet

herätettiin puhelimitse ja ihailtavan nopeasti hän saapui pahoitellen paikalle. Kolmituntinen harjoitus jakautui kahteen osaan. Ensimmäisellä puoliskolla keskityttiin ensimmäiseen ja toiseen osaan. Kokeilimme eri lyöntejä, tempoja, kunnes asiat alkoivat pikkuhiljaa istua paikalleen. Heikki Nikula asettautui pianistin viereen sivunkääntäjän/laskijan rooliin, joten hän johti harjoitusta nurinkurisesti kaikkien takaa. Intensiivisen harjoittelun jälkeen palkitsimme itsemme teellä ja kahvilla, joita ystävällinen Avanti!n toimistohenkilökunta oli meitä varten keittänyt. Ensimmäistä kertaa yhtyeemme kaikki jäsenet ja opettaja istahtivat sohvien ääreen jutustelemaan. Enimmäkseen puhuttiin musiikista ja vaihdettiin kuulumista, mutta ennen kaikkea tutustuttiin ihmisiin soittimien takana. Luulen, että tämä oli tärkeä hetki ryhmädynamiikan kannalta.

Harjoituksen toinen puoli käytettiin 3. ja 4. osan kertaamiseen. Yritettiin muodostaa kokonaiskuvia osista, vaikka poikki laittamista tapahtui edelleen. Ylimenojen tempovaihdokset tuottivat päänvaivaa, nyansseja pitäisi oppia liioittelemaan, mutta ennen kaikkea nyt oli viimeiset hetket saada keskittyä yhteissoittoon. Olin varma, että ehtisimme soittamaan koko kappaleen läpi, mutta valitettavasti näin ei käynyt. Jos konsertista oli tulossa jännittävä, nyt siinä tuli olemaan vielä oma latauksensa. Heikki Nikula rauhoitteli ja muistutti että huomenna on vielä kenraaliharjoitus.

Konserttipäivänä kenraaliharjoitus alkoi kello 15.30, Schönberg oli viimeisenä. Kuuntelin muiden ryhmien teoksia, kunnes viulistimme e-kieli oli katkeamaisillaan, ja lähdin hankkimaan uutta. Kenraaliharjoituksemme aluksi päätimme soittaa teoksen läpi, vihdoinkin. Muutama paikkaus sieltä täältä ja loput jäivät konserttiin. Kenraalin jälkeen yhtyeemme hajaantui. Meille oli varattu lämpiö, meidän lisäksemme siellä oli joukko Musiikkikasvatuksen opiskelijoita, joilla oli konsertti kamarimusiikkisalissa. Vitsailimme siitä vaihdetaanko paikkoja kun teidän projekti vaikuttaa paljon leppoisammalta?

Tunnelma oli olosuhteisiin nähden hyvä, ihmiset vähäpuheisia ja selkeästi keskittyneitä. Henkilökohtaisesti olin päättänyt selviytyä tähän mennessä muusikko taipaleeni haasteellisimmasta konsertista. Kaikki mitä oli mahdollista tällä aikataululla tehdä, oli tehty. Lavalle mennään ja sieltä tullaan kokemusta rikkaampana. Odottavan aika oli pitkä, tällä kertaa vielä ehkä jopa pidempi. Mutta H-hetki saapui ja kävelimme lavalle.

Mitä siellä tapahtui, on varmasti helpommin yleisön kerrottavissa. Oma keskittymiseni meni pienintä hitusta myöten stemman ja muun yhtyeen havainnoimiseen. Välillä havahduin keskittymisestääni ja totesin, että kaikki taitaa olla vielä kärryillä. Sitten repäistiinkin viimeiset soinnut ja noustiin kiittämään yleisöä joka kuuliaisesti taputti meidät lavalle vielä uudestaan. Kokemusta rikkaampi ja paineen alla suoriutuja olen ainakin, mutta nytkö se teoksen harjoittelu alkaa?

PIENRYHMIEN MÄÄRITELMIÄ JA MUODOSTUMINEN

Pienryhmässä on yleensä 2-30 henkilöä. Ryhmiin liitytään eri syistä ja jäsenet edustavat usein erilaisia ihmistyypppejä. Toimivassa pienryhmässä jokainen ryhmän jäsenen on tietoinen ryhmän muista jäsenistä ja siitä montako heitä on. Jäsenyys voi olla muodollista tai epämuodollista. Buchanan&Huczynski määritteli vuonna 1997 pienryhmistä seuraavaa: Psykologinen ryhmä koostuu ihmisistä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ovat psykologisesti tietoisia toisistaan ja tuntevat olevansa ryhmä. Aggregaatti koostuu ihmisistä, joilla ei ole mitään tekemistä keskenään mutta jotka sattuvat olemaan lyhyen aikaa lähekkäin. (Pennington 2005,8.)

Pienryhmä voi olla virallinen tai epävirallinen, työryhmä tai oma-apuryhmä. Pienryhmän keskinäinen viestintä kertoo jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta. Viestinnässä välitetään tietoja ja ideoita, ilmaistaan tunteita ja motivoidaan ja hallitaan toisia. Useimmissa tapauksissa ryhmän viestintärakenne muodostuu itsestään.

Pienryhmiin vaikuttavat myös ulkoiset tekijät, esimerkiksi ympäröivä kulttuuri. Ryhmän fyysinen sijainti on tärkeää ääriolosuhteissa, esimerkiksi sukellusveneiden miehistön työskentelyssä, toisenlaista fyysisyyttä edustaa istumajärjestys. Key (1986) on osoittanut, että viestintä ja tuottavuus ryhmässä tehostuvat, kun ryhmän jäsenet istuvat kehässä (Pennington 2005, 24). Sosiaalisessa ympäristössä vaikuttavat muut ryhmät, jotka luovat kilpailu-/yhteistyömahdollisuuksia. Vaikeuksia ja haasteita kokenut ryhmä on pitkäikäisempi, sillä ryhmän jäsenet hakevat tukea toisistaan.

Ryhmädynamiikka vaikuttaa siihen, että pelkät yksilöiden taidot ja ominaisuudet eivät takaa ryhmän toimintaa. Ryhmä on kokonaisuus, johon yksilöt vaikuttava omalla energiallaan luoden synergiaa. Kokonaisuus on aina enemmän kuin osiensa summa. Joukko ihmisiä ei kuitenkaan ole ryhmä. Yksilöiltä vaaditaan yhteinen tarve tai kiinnostus, jonka ympärille he kokoontuvat ja jossa ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tilakontaktin syntyessä ihmiset joutuvat fyysisesti samaan tilaan ja näin ollen

havaitsevat toisensa joko positiivisesti tai negatiivisesti. Jatkuva ja toistuva vuorovaikutus lisää yksilön tietoisuutta läsnäolijoista. Vuorovaikutuksesta on syntynyt sosiaalisia suhteita (=psykologisen kontaktin syntyminen), suhteita ryhmän muihin jäseniin. Sosiaalisen kontaktin vaiheessa päästään yhteiseen tavoitteelliseen toimintaan, mutta siihen päästään vain läpikäymällä kaksi edellistä vaihetta. Ryhmä on saavuttanut yhteistoimintakyvyn ja tuloksellisuuden.

Ryhmän muodostumiselle pitää antaa aikaa ja sitä pitää tukea. Toisilleen vieraat ihmiset eivät ole heti valmiita yhteistyöhön vaikka heillä olisikin yhteinen kiinnostuksen kohde. Henkilökohtainen kiinnostus asiaan on tärkeä, sillä jos he eivät ole tarpeeksi orientoituneita, ryhmän toiminta ei ole tehokasta eikä vapautunutta.

Kun ihmisjoukko on muodostunut ryhmäksi, siitä löytyy seuraavia tunnusmerkkejä: yhteinen tavoite, ryhmäsuhteet (rooli-, normi-, valta-, kommunikaatio- ja tunnesuhteet ryhmän jäsenten välillä), ryhmädynamiikka (ryhmätilanteet, jäsenten tulkinnat niistä sekä ryhmäsuhteet ovat jatkuvan muutoksen kohteena ja tekevät näin ryhmästä dynaamisen, muuttuvan kokonaisuuden).

NYKY- musiikkiyhtyeen ryhmät perustettiin Weboodin ilmoittautumisten perusteella. Soittajat olivat valinneet kurssin itse ja osoittaneet näin kiinnostuksensa yhteiseen aiheeseen. Kukaan ei tiennyt etukäteen millaiseksi ryhmä muodostuisi tai löytyisikö tarvittavat soittajat jo lukkoon lyödyn ohjelmiston esittämiseen. Meidän ryhmässämme toteutui osittain aggregaatin määritelmä: kyseessä oli pienryhmä, jonka jäsenet sattuiivat olemaan lyhyen aikaa lähekkäin. Soittajat olivat kuitenkin kaikki Sibelius-Akatemian opiskelijoita, joten vaikka he olivat keskenään tuntemattomia, he kuuluivat saman opiskeluyhteisön piiriin. Psykologisen ryhmän edut sen sijaan toteutuivat paremmin. Ryhmän jäsenten välillä oli merkityksellinen vuorovaikutus, joka ei välttämättä aina ollut sanallista. Ryhmällä oli selkeä yhteinen tavoite, josta ryhmän jäsenet olivat (suurimman osan ajasta) yksimielisiä.

Ryhmällä oli myös lukuisia ulkoa vaikuttavia tekijöitä: 7-henkinen yhtye kokoontui useimmiten Sibelius-Akatemian Wegelius-salissa (tilakontakti). Suurin ääriolosuhde mitä projektin aikana koimme oli yksittäisen harjoituksen siirtäminen Kaapelitehtaalle. Se oli pelkästään positiivinen muutos sillä saimme kokonaisen harjoituksen itsellemme. Harjoituksissa istumajärjestys oli kutakuinkin puolipyöreä, joten ryhmän viestintä toimi (psykologinen kontakti). Sosiaalista ympäristöä edustivat konserttiin tulevat muut yhtyeet, jotka tapasimme infotilaisuudessa ja joiden jäsenet seurasivat välillä harjoituksiamme.

Uskon, että nykymusiikkiprojekti kasvatti ryhmämme jäseniä monin tavoin (sosiaalinen kontakti). Jos projekti olisi jatkunut myös seuraavassa periodissa, olisimme olleet ryhmänä huomattavasti vahvemmilla. Nykymusiikkikurssi jatkui, mutta vain muutama ryhmämme soittajista esiintyy tulevissa periodeissa, sillä valitut teokset ovat täysin erilaisille kokoonpanoille. Oppiiko soittaja enemmän soittaessaan jatkuvasti uusien ihmisten kanssa vai edesauttaako ryhmän säilyminen yhteissoiton opiskelua? Molemmista saa erilaista oppia varmasti, mutta nykymusiikin kannalta luulen että pysyvä kokoonpano helpottaisi asiaa huomattavasti. Toivonkin jatkossa että nykymusiikkikurssia järjestettäessä soittajat sitoutettaisiin useampaan periodiin saman ryhmän kanssa, jotta oppimiskokemuksesta saataisiin irti mahdollisimman paljon.

RYHMÄN KEHITYKSEN VAIHEET:

Kun ryhmä ihmisiä tapaa säännöllisesti tietyssä paikassa tietyn ajan, he muodostavat yhteisen tavan toimia joko tiedostaen tai tiedostamatta. Tutkimukset ovat osoittaneet, että ryhmät kehittyvät tietyn kaavan mukaisesti. Toisilla ryhmillä kehitysvaiheet saattavat limittyä, kun toiset eivät pääse tiettyä vaihetta pidemmälle. Bruce Tuckmanin mukaan ryhmissä on (Tuckman 1966; Tuckman&Jensen 1977) viisi kehitysvaihetta:

- muodostuminen (forming)
- kuohunta (storming)
- säännöistä sopiminen (norming)
- työskenteleminen (performing)
- päättyminen (adjourning)

(Repo-Kaarento 2007, 70.)

Muodostuminen (forming) tapahtuu ryhmän kehityksen alkuvaiheessa ja se tarkoittaa käytännössä ryhmän syntyä. Schönberg projektin yhteydessä voidaan puhua kahdesta ensimmäisestä harjoituksesta, sillä ensimmäisessä kaikki eivät olleet paikalla. Näissä harjoituksissa ihmiset tutustuivat toisiinsa esittäytymällä. Ryhmälle laadittiin perussäännöt ja sovittiin tavoitteesta. Kappale esitettäisiin kokonaan konsertissa. Alku oli hyvin rikkonainen, joten seitsemän henkisen ryhmän identiteetin synty kesti oletettua kauemmin. Vasta Kaapelitehtaan harjoituksessa ryhmän jäsenet osoittivat yhteissoiton tuoneen mukanaan myös sosiaalisen yhteyden. Ryhmämme kehitysvaiheet limittyivät periodin kuluessa.

Kuohuntaa (storming) oli ilmassa koko projektin ajan. Jokainen stemma oli niin haastava, että kuohunta alkoi jo infotilaisuudessa. Kun mukaan tuli yhteissoitto,

vaikeudet jatkuivat. Ryhmän jäsenillä oli erilaisia pyrkimyksiä ja taitoja projektia ajatellen. Toiset halusivat oppia työskentelemään tehokkaammin nykymusiikin parissa ja syventämään osaamistaan, toiset soittivat sitä ensimmäisiä kertoja. Osa keskittyi yhtyesoittoon, toiset omaan stemmaan. Henkilökemiat ja ryhmädynamiikka alkoi näkyä ja kaiken tämän yhteen sovittaminen venytti ryhmätyön rajoja.

Suoritusvaihe (norming) on johdonmukaista työskentelyä aiemmin sovittujen tavoitteiden mukaisesti. Ryhmä uppoutui tehtäväänsä, sillä yhteistä aikaa oli vähän. Kun harjoituksista oli käytetty yli puolet, olimme vasta puolessa välissä teosta. Toimintasäännöt selkiytyivät vihdoinkin kaikille ja kaikki alkoivat toimivat niiden mukaan. Kapellimestarin mukaantulo nosti ryhmän koheesiotasoa selvästi, ja loppuperiodin harjoituksissa ryhmän jäsenet olivat jo tottuneet nykymusisoimiseen, joten työskentely tehostui oleellisesti.

Periodin kuluessa (työskentelyvaiheessa, performing) sovimme selkeistä välitavoitteista. Etenimme harjoitus ja osa kerrallaan. Hyvän opettajan ja uuden jäsenen avulla onnistuimme työskentelemään johdonmukaisesti, vaikka työtä oli paljon. Ryhmämme koki myös viimeisen eli päätösvaiheen (adjourning). Sillä alusta asti oli tiedossa, että tämä yhtye koottiin tietyn projektin ajaksi. Ryhmä hajaantui koska tehtävä oli suoritettu. NYKY- musiikkiyhtyeen ensimmäinen projekti päättyi konserttiin 16.10.2009, jolloin esitimme Schönbergin Suite op.29.

RYHMÄN RAKENNE

Ryhmän rakenteella tarkoitetaan ryhmän jäsenten keskinäisiä välejä ja käyttäytymissääntöjä, jotka mahdollistavat ryhmän järjestyneen ja ennakoitavan toiminnan. Rakenteen neljä päätekijää ovat koheesio, normit, status ja roolit. Koheesio eli ryhmän kiinteys viittaa siihen, miten paljon ryhmän jäsenet tuntevat vetoa toisiaan kohtaan. He hyväksyvät ja ovat yhtä mieltä ryhmän prioriteeteista ja tavoitteista, ja kuinka he itse toimivat näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Jokaisessa ryhmässä on oltava tietty koheesio taso, jotta se pystyisi toimimaan yhdessä. Ryhmä kiinteytyy yleensä entisestään silloin kun se toimii ympäristössä, jossa esiintyy suurta ulkoista uhkaa tai kovaa kilpailua toisen ryhmän kanssa. ”Yhteisen vihollisen” olemassaolo auttaa ryhmän jäseniä useimmiten asettumaan yhteisrintamaan ja sivuttamaan pienet sisäiset erimielisyytensä.

Ryhmän kiinteyden saavuttaminen opiskelijoiden periodiluontoisessa projektissa ei ollut itsestäänselvyys. Helpottavana tekijänä voidaan mielestäni pitää sitä, että projekti oli rajattu tietylle aikavälille. Näin ollen ryhmän jäsenet toimivat tietyn tavoitteen eteen, tosin toiset päättäväisemmin kuin toiset. En tiedä saavuttiko ryhmämme aukotonta kiinteyttä, mutta Kaapelitehtaan harjoituksessa avautui mahdollisuus keskustella yhteisesti ja tutustua ilman kiirettä. Kyseisen harjoituksen päätyttyä ainakin itselleni jäi olo ryhmähengen löytymisestä. Koska päätöskonsertissa soitti myös muita yhtyeitä, ”yhteistä vihollista” ei olisi tarvinnut etsiä kaukaa. Kontakti ryhmien välillä jäi kuitenkin niin vähäiseksi, että kilpailutilannetta ei syntynyt. Pikemminkin ryhmät tuntuivat kannustavan toisiaan, koska kaikki tiesivät konsertin olevan tasapuolisen haastava.

Ryhmänormit ovat sääntöjä, jonka varassa ryhmä toimii. Ne ovat yleensä epävirallisia eikä niitä ole kirjoitettu muistiin. Ryhmänormit voivat vaikuttaa työsuoritukseen, asenteisiin ja arvoihin sekä päätöksentekoon. Mukautumisen paine on tässä yhteydessä seurausta normatiivisesta sosiaalisesta vaikutuksesta eikä niinkään tiedollisesta vaikutuksesta. (Pennington 2005, 86.) Työyhteisöillä on paljon ryhmänormeja. Meillä

ne voisivat olla esimerkiksi käyttäytymissääntöjä tai soittotyyllillisiä sääntöjä. Tietoa tihkuu rivien välistä ja se on osattava poimia. Herkkyys onkin yksi muusikon parhaista työvälineistä, sitä tarvitaan niin kollegoiden kanssakäymisessä kuin musiikin kuuntelemisessa, ja tietysti soittamisessa. Asenteet ja arvot välittyvät mestarilta kisällille, toisinaan myös toisinpäin.

Status viittaa yksilön asemaan tai arvoasemaan ryhmässä. Se voi olla virallinen tai epävirallinen. Viralliseen statukseen kuuluu yleensä asemaan liittyviä statussymboleja. Epävirallinen status sen sijaan saattaa johtua vaikkapa viran pitkäaikaisuudesta, vanhemman tai kokeneemman tiiminjäsenen asemasta tai siitä, että yksilöllä on erityistaitoja tai kykyjä, joita ei virallisesti tunnusteta mutta joilla voi olla arvoa ryhmälle (Pennigton 2005, 88).

Opiskeluryhmä on harvoin tasa-arvoinen. Jo ensimmäisellä kokoontumiskerralla ryhmässä alkavat usein huomaamattomat statusneuvottelut. Ryhmän ”nökkimisjärjestys” alkaa vaikuttaa heti, esimerkiksi siinä kuka käyttää puheenvuoroja, ja jatkuu vuorovaikutuksessa eri tavoilla koko ryhmän toiminnan ajan. Ryhmäläisten statuksiin voivat vaikuttaa monet tekijät: jäsenten aikaisemmat tiedot ja taidot aiheesta, koulutus sekä ammatillinen tai taloudellinen asema. (Repo-Kaarento 2007, 105)

Opettajanamme toimi Heikki Nikula. Hänellä oli virallinen status tässä projektissa; Sibelius-Akatemian Nykymusiikkikurssin (3v55) ensimmäisen periodin opettaja. Ryhmäämme kutsuttiin yksi henkilö, koska ilmoittautuneista ei löytynyt kyseisen instrumentin osaajaa. Hänen statuksensa oli epävirallinen, vaikka kaikki tiesivät hänen osallistumishistoriastaan ja se saattoi ohjata ryhmäläisten mielipiteen muodostumista. Statusneuvotteluja käytiin periodin kuluessa. Toiset ovat suulaampia kuin toiset, joten onko puheenvuorojen käyttäminen kiinni persoonallisuudesta vai statuksesta?

Ryhmämme jäsenet oppivat toimimaan yhdessä periodin kuluessa. Hiljaiset ja äänekkäät persoonat tasapainottivat toisiaan. Lukuisat keskustelut konsertin

siirtämisestä päättyivät aina siihen, että alkuperäisestä suunnitelmasta ei lipsuta.

Mielestäni tämä kertoo siitä, että ryhmässämme vallitsi hyvä rakenne periodiluontoiseen työskentelyyn.

RYHMÄSUHTEET JA ROOLIT

Ryhmän jäsenten välille voi muodostua kommunikaatio-, rooli-, normi-, valta- tai tunnesuhteita. Toiminnallaan ryhmän jäsenet edistävät tai estävät ryhmän toimintaan. Ryhmässä kaikki vaikuttaa kaikkeen, joten ryhmän dynamiikka on jatkuvan muutoksen alla. Ryhmän osallistujat eivät ole aina tietoisia omasta asemastaan tai keskinäisistä suhteistaan, mikä vaikeuttaa kaksoistavoitteen saavuttamista.

Ryhmän jäsenet edistävät ryhmän toimintaa pienillä asioilla, esimerkiksi opettelemalla stemmansa etukäteen, olemalla ajoissa paikalla ja keskittymällä harjoituksissa. Ryhmän jäsenet estävät ryhmän toimintaa sooloilemalla, tuomalla koko ajan itseään esiin ja puheilla konsertin siirtämisestä. Tuntemattomassa ryhmässä pienilläkin sanoilla ja teoilla on iso merkitys. Toinen jäsen suodattaa ne omien aikaisempien kokemusten kautta, siksi myös kommunikaatiosuhteet ja roolit määräytyvät jokaisessa ryhmässä eri tavalla.

Kun seitsemän melko tuntematonta muusikkoa laitetaan soittamaan yhdessä, on selvää että aluksi musiikki on yhteisen kommunikaation tärkein lähde ja opettaja ryhmän keskushenkilö. Ryhmä elää koko ajan, poissaolot ja läsnäolot vaikuttavat sen kehitykseen. Vuorovaikutus, kuten myös musiikki, synnyttää suhteita ihmisten välille, koska kysymys on tulkinnasta. Se on laadultaan informaatiota ja/tai kommunikaatiota. Jotta ryhmä voi säilyttää toimintakykynsä, se tarvitsee kommunikoivaa vuorovaikutusta joka on selkeää ja avointa. Avoimuus vaatii kykyä punnita asioita sekä omalta, että toisen kannalta. Kommunikaatio perustuu myös aktiiviseen kuunteluun. Kuulija pyrkii eläytymään kertojan maailmaan.

Koska projektin alussa ei ollut juuri aikaa tutustumiseen, ihmiset pyrkivät niiden seuraan keitä tunsivat tai keneltä saavat hyväksyntää ja karttamaan niitä ketkä ovat

torjuvia tai kriittisiä. Projektin kuluessa ja ryhmän tavatessa täydessä vahvuudessa yhtyeen jäsenet alkoivat ottaa vastuuta harjoituksesta itse ja keskustelemaan avoimesti siitä kuinka tavoite saavutettaisiin. Esiin nousi selkeitä keskustelun johtajia ja sivustaseuraajia, ryhmäläisten ottamat roolit alkoivat paljastua.

Rooli tarkoittaa niiden odotusten kokonaisuutta, jotka suunnataan yksilöön hänen sosiaalisen asemansa perusteella. (Himberg, Jauhiainen 1998, 125). Rooli on siis hankittu omalla toiminnalla tai se voi olla muiden asettama. Yleensä roolit alkavat ohjata yksilön toimintaa: jos jotakuta pidetään tietynlaisena, hän alkaa vähitellen käyttäytyä roolin tavoin. Rooliodotukset ja niiden mukainen toiminta vahvistavat toisiaan.

Musiikki ja soittimet antavat muusikolle tietyn rooliin. Pianistin on yksinäinen puurtaja, jonka rooli on useimmiten solistinen. Alttoviulisti tukee ryhmäänsä säestäen tai melodiaa tuplaten. Viulisti liikkuu jo äänialallisesti niin korkealla, että kukaan ei voi olla kuulematta häntä. Näin ollen on luonnollista että hän johtaa joukkoa. Projektistamme löytyi muutama hyvin selkeä soittimensa edustaja, mutta muuten ryhmämme roolit muodostuivat harjoitusten kuluessa ja olivat omalla toiminnalla hankittuja eli niin sanottuja saavutettuja rooleja. Näitä rooleja löytyy työelämän ja harrastustoiminnan puolelta. Tilanneroolit ovat joustavimpia. Ne muodostuvat ihmisten päivittäisissä kohtaamisissa, joissa he muuttavat toimintaansa sen mukaan millaisen kuvan he haluavat antaa. Annettuihin rooleihin yksilö voi vaikuttaa vähemmän. Ikä-, sukupuoli- ja sukulaisroolit ovat sidoksissa kulttuuriin, ne ovat myös pysyvämpiä.

On tavallista että yksilö liukuu roolista toiseen päivän aikana. Hänen kaikkien roolien kokonaisuutta nimitetään roolikasaumaksi. Toisinaan roolit voivat esiintyä päällekkäin, mutta toisinaan siirtyminen roolista toiseen ei onnistu sulavasti. Tätä kutsutaan rooliristiriidaksi. Roolit saattavat olla eriarvoiset esimerkiksi viulisti-kapellimestari, alttoviulisti-opettaja, klarinetti-solisti. Roolien arvot määräytyvät lopulta jokaisen yksilön henkilökohtaisten mieltymysten ja painotusten mukaan. Kuka on tärkein,

kapellimestari joka johtaa konsertin, solisti joka esittää siinä kappaleen vai opettaja joka on valmentanut solistin soittamaan konserttia varten?

Ryhmään muodostuu rooleja yhteistoiminnassa tarvittavan tehtävänjaon mukaan. Kokouksessa tarvitaan ainakin puheenjohtaja ja sihteeri, jotta toiminta tehostuisi. Roolien jakaantuminen ryhmän jäsenille riippuu jäsenten henkilökohtaisista ominaisuuksista. Minäkäsitys, itsetunto, miellyttäminen ja tuen tarve, sitoutuneisuus ja motivaatioryhmään ja tilannetaju ohjaavat yksilöitä. Jäsenten muut suhteet ryhmään vaikuttaa myös roolien jakautumiseen. Yleisesti pidetty ja kaikkien kanssa helposti toimeentuleva saa usein yhteisen ilmapiirin hoitajan tai viestin välittäjän roolin. Kommunikaatio näyttelee suurta osaa rooleja vakiinnuttaessa. Suhtautuminen valtaan jakaa rooleja kumppaneihin, liehittelijöihin ja alamaisiin. Ryhmän ulkopuoliset roolit vaikuttavat siihen millaisiin rooleihin jäsen hakeutuu tai millaisia hänelle tarjotaan.

Ryhmän roolisuhteet jäävät helposti yhteen muottiin. Odotukset kohdistuvat aina samoihin henkilöihin. Jos ryhmällä on mahdollisuus monipuolisiin rooleihin ja niiden vaihteluun, yhteistyö pysyy vireänä. Ryhmän jäsenille on annettava liikkumatilaa roolien ympärille, mahdollisuus roolien personointiin. Projektimme NYKY!-musiikkiyhtyeessä oli lyhyt rooleja ajatellen. Suurta muutosta ryhmän sisäisissä rooleissa ei tapahtunut ja alusta asti esiin nousseet henkilöt pysyivät keskeisinä projektin loppuun saakka.

LOPPUPOHDINTAA

Kirjoitin oppimispäiväkirjaa koko projektimme ajan. Liitin mukaan faktoja siitä kauanko harjoitus oli kestänyt ja ketä oli paikalla kuin myös siitä, millainen olo itselleni oli harjoituksen aikana tai mitä mieleeni jäi harjoituksesta. Käytin osallistuvaa havainnointia, jonka vuoksi sain tavallista tutkimusta enemmän tietoa ryhmästä. Osallistuvan havainnoinnin avulla oletetaan, että muiden ryhmän jäsenten asenteet ja uskomukset selviävät paremmin. Suurimmat haitat ovat kuitenkin ne, että osallistuvan havainnoijan on vaikea olla objektiivinen ja kun tiedät mitä tutkitaan voit vahingossa vaikuttaa ryhmään.

Olin päättänyt kirjallisen työn aiheen projektin aluksi. Näkökulmani piti olla eri, joten esimerkiksi roolien pohdinta jäi vasta itse työn kirjoitusvaiheeseen teoreettisen taustaan tutustumisen jälkeen. Se oli varmasti objektiivisuuden kannalta hyvä asia, sillä päällimmäiset tunnekuohut ovat jo laantuneet ja pystyin ajattelemaan kollegoita enemmän tutkimushenkilöinä. Toisaalta en olisi varmasti osannut nimetä rooleja, ennen perehtymistä ryhmädynamiikan aineistoon.

Nykymusiikin soittaminen kamarimusiikkiryhmässä on jotain aivan muuta kuin länsimaisen taidemusiikin kamarimusiikkiteoksen soittaminen. Tiedot ja taidot ryhmäläisten kesken vaihtelevat suuresti. Aina siitä ei ole haittaa, koska oppi kulkee usein mestarilta kisällille. Tässä projektissa jäimme kiinni heti yhteissoiton haastavuuteen. Alusta asti oli selvää, että teoksen nopea oppiminen ei tullut kuuloonkaan koska ryhmäläiset olivat valmistautuneet kovin eri tavoin. Varsinaisia poppakonsteja nykymusiikin opiskeluun ei varmasti ole tarjolla, mutta jotain teemoja on varmasti löydettävissä helpommin, kun kokemus karttuu.

Ryhmän muodostaminen kamarimusiikin soittamiseen arpomalla on haastavaa ja palkitsevaa. Se vaatii kaikilta ehdotonta sitoutumista projektiin. Alun aikatauluongelmien jälkeen ryhmämme toiminta muuttui sujuvammaksi. Kapellimestarin osa helpotti työn sarkaa suuresti, ja mahdollisti onnistuneen lopputuloksen näin lyhyellä aikataululla. Teimme ison työn Schönbergin Suite Op.29 kanssa, mutta koska vasta kenraaliharjoituksessa oli teoksen ensimmäinen läpimeno, sanoisin että esitys jäi raakileeksi. Ja varsinainen asiaan perehtyminen olisi alkanut vasta siitä. Toivon että tulevaisuudessa nykymusiikkiyhtye kurssille (3v55) osallistuvat opiskelijat pääsisivät toimimaan ryhmänsä kanssa pidempään. Ohjelmisto olisi hyvä laatia siten, että samat soittajat pääsisivät ottamaan osaa useampiin teoksiin eri konserteissa. Näin nykymusiikin tuntemus kasvaisi ja sen soittaminen tulisi luonnolliseksi osaksi soitonopiskelua.

LÄHDELUETTELO

Aho, Keijo (2009)	Kamarimusiikin taito:

Ohjaajan opas (Classicus) |
| Brown, Rupert (2000) | Group processes:

Dynamics within and between groups (Blackwell) |
| Kopakkala, Aku (2005) | Porukka, jengi, tiimi:

Ryhmädynamiikka ja se siihen vaikuttaminen (Edita prima) |
| Pennigton (2005) | Pienryhmän sosiaalipsykologiaa (Gaudeamus) |
| Rasila, Minna (2009) | Hyvä ryhmä, toimiva tiimi (Yrityskirjat: Kyriiri) |
| Repo- Kaarento (2007) | Innostu ryhmästä:

Miten ohjata oppivaa yhteisöä

(Kansanvalistusseura, Vantaa:Dark) |